

ב-10 מחלוקת רבי אליעזר בן יעקב וחכמים, היא דווקא בחצר שיש בה כדי חלוקה.

שחכמים אוסרים, משום שהם סוברים שאין ברירה, ואין אומרים שכאשר כל אחד משתמש בחצר הוברר שזהו חלקו. שהיות ויש בה כדי חלוקה, הרי יתכן שבשעה שיחלקו, לא יבוא לידו חלק זה.

ורבי אליעזר בן יעקב סובר שאף בכהאי גוונא אומרים יש ברירה, לפי שמתחילה כשקנו את החצר, קנאוה על דעת כן, שכל עוד שלא יחלקו אותה, תהיה כל החצר קנויה לתשימש כל אחד מהם.

אבל אם אין בה כדי חלוקה — לדברי הכל מותר להשתמש בחצר. שבכהאי גוונא, שהדבר ידוע כבר משעת הקניה שלעולם תעמוד החצר בשותפות, ושיש לכל אחד מהם רשות להשתמש בחצר כל שעה שירצה, בזה לכולי עלמא יש ברירה [לפי ש"רוב" קניה זו כבר הוברר מתחילתה שלכל אחד ואחד יש זכות שימוש בשעתו, ומה שלא הוברר הוא רק אימתי ישתמש כל אחד בחצר. ר"ן].

אמר ליה רב יוסף: הרי בית הכנסת, דכחצר מי שאין בו כדי חלוקה דמי, שהרי אין מחלקין את בית הכנסת לעולם, ובכל זאת תנן: שניהן אפורין בדבר של אותה העיר [והמשנה מבארת ש"דבר של אותה העיר" היינו בית הכנסת]! ולדבריך, שבחצר שאין

בה כדי חלוקה — לכולי עלמא מותר, משנה זו, שאוסרת בכהאי גוונא — כשיטת מי היא?!

אלא, אמר רב יוסף אמר זעירי: מחלוקת חכמים ורבי אליעזר בן יעקב — בחצר שאין בה כדי חלוקה.

שחכמים סוברים, שאפילו בכהאי גוונא אין ברירה.

ורבי אליעזר בן יעקב סובר, כיון שאין אחד השותפין יכול לעכב את חבריו מלהשתמש בחצר לעולם, וגם אינו יכול לכופו לחלוק את החצר, על כרחך מתחילה על דעת כן קנאוה, שתהא גופה קנויה לגמרי לכל אחד לצורך תשמישו בשעה שמשתמש, ואנו אומרים, שבאותה שעה, הוברר הדבר למפרע, שמתחילה היתה קנויה לו לשעה זו [וסובר רבי אליעזר בן יעקב, שאף שבעלמא אין ברירה, בכהאי גוונא, שעיקר הקניה נתבררה משעה ראשונה, אמרינן יש ברירה. ר"ן].

אבל בחצר שיש בה כדי חלוקה — דברי הכל אפור. שהיות והחצר עומדת לחלוקה, אי אפשר לומר שמתחילה קנאוה כולה שניהם, כל אחד לתשמישו, שהרי יתכן שאחד יכוף את חבריו לחלוק(8).

אמר רב הונא: הלכה כרבי אליעזר בן יעקב, שמותר המודר ליכנס לחצר.

את חבריו, איתא בירושלמי שכופין אותו למכור חלקו. ובתרי זימני הוי רגיל. 8. וכתב הרשב"א, דלא מיבעיא קודם חלוקה

אמנם הרמב"ם כתב באמת שכופין את המדיר, והשיגו הראב"ד. ומכל מקום, אם אחד מהשותפין רגיל להדיר

[כך הוא הפירוש לפי הגירסא שלפנינו. והר"ן גורס: "אבל בביצים — מותר". והיינו, שדרכם של בעלי המרחצאות היה, שהיו משתכרין בכך שהיו מוכרים ביצים⁹) לבאים לרחוץ. והיינו שאם שייר בעל המרחץ לעצמו רק את הרווח ממכירת הביצים, ואינו נוטל כלום ממה שמשלמים הבאים לרחוץ על הרחיצה עצמה, הרי המודר מותר בו. שאין זה נחשב שיש למדיר כלום במרחץ, לפי שהרווח שמרויח מן הביצים — אינו מגוף המרחץ].

אביו אמר: אפילו אם יש לו תפיסת יד **בבציר מרביע** [ולפי גירסת הר"ן: בביצים] — **אסור** בו המודר, משום שהוא סובר, שאף זה נחשב תפיסת יד.

והיכי דמי דשרי המודר במרחץ של המדיר המושכר לאחר —

וכן אמר רבי אלעזר: הלכה כרבי אלעזר בן יעקב.

שנינו במשנתנו: **המודר הנאה מחבירו ויש לו שם מרחץ וכו'** אם יש לו בהן תפיסת יד — אסור וכו'.

והוינן בה: **וכמה נחשב תפיסת יד, שעל ידי כך היא נחשב כאילו המרחץ של המדיר, והיא המודר אסור בו?**

אמר רב נחמן: תפיסת יד, היינו שבעל המרחץ משתכר **למחצה, לשליש ולרביע** [כלומר, או למחצה, או לשליש, או לרביע] מהכנסות המרחץ. שהיות ובעל המרחץ מרויח את הכנסותיו לפי הכנסות המרחץ, הרי הוא כשלו, ולכן אסור בו המודר.

אבל אם בעל המרחץ משתכר **בבציר** [בפחות] מרביע — **לא** נחשב כאילו הוא שלו, ומותר בו המודר.

חבירו את נכסי עצמו, ואינו בדין!

9. כך פירש הר"ן. והרא"ש כתב, דהיינו ששייר המשכיר לעצמו שיש לו כח לייבש בבית המרחץ ביצים של יוצר. ודבר זה אינו נחשב תפיסת יד.

והר"ן הביא את קושיית הראשונים מהגמרא בערכין, שאפילו במקום שהשכיר המשכיר לגמרי את הבית, מבלי להשאיר לעצמו תפיסת יד, יכול הוא להקדישו, ואז נאסר השוכר לגור בבית.

ותירצו הראשונים כמה אופנים לחלק בין המקדיש ביתו למי שהדיר הנאה מנכסיו המושכרים:

הר"ן עצמו מבאר שיש באפשרותו של המשכיר לאסור את הבית בקונם על השוכר כמו

דאסורים, אלא אפילו לאחר חלוקה — נמי אסורין, דליכא למימר שכיון שחלקו, הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו המגיעו משעה ראשונה שקנו את החצר, והרי הוא לא נאסר אלא בחלק חברו, ולכן יהיה מותר, דאם כן, הרי ברירה זו דומה לשאר ברירות דעלמא, והרי קי"ל שבדאורייתא אין ברירה! עיי"ש.

אבל הרמב"ם כתב [פ"ז מהל' נדרים הלכה ד':] היו שניהן שותפין בחצר, אם יש בה דין חלוקה, הרי אלו אסורים ליכנס בה, עד שיחלוקו, ויכנס כל א' וא' לחלקו. ומוכח, שהוא סובר שלאחר חלוקה — מותר. וכתב הר"ן בטעמו, דאע"ג שבדאורייתא אין ברירה, אפילו הכי, אנן סהדי שעל מנת כן נשתתפו, שלא יוכל אחד מהן לאסרה על חברו, בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה, שאם כן, יוכל לאסור על

אמר רבא, תא שמע: האומר לבנו: קונם שאי אתה נהנה לי [כלומר, שאסר הנאתו על בני], ומת האב — יירשנו הבן.

אבל אם אסר האב את נכסיו על הבן בחייו ובמותו, ומת האב — לא יירשנו הבן⁽¹⁰⁾.

שמע מינה: אדם אוסר דבר שברשותו — לכשיצא מרשותו. שאם לא כן, האיך יכול האב לאסור את נכסיו על הבן לאחר מותו?! ומסקינן: שמע מינה.

תנן התם [להלן בדרך נז א]: אם אמר אדם: קונם פירות האלו עלי,

או שאמר: קונם חן [הפירות הללו] על פי,

או שאמר: קונם חן לפי —

אם אמר אחד מהלשונות הללו — אסור אף בחילופיהן, דהיינו, שאם מכרן, אסור אף בדמיהן, וכך אסור אף בגידוליהן של הפירות. דהיינו, שאם נטעם בקרקע, מה שגדל מהם — אסור⁽¹¹⁾.

בכגון המקבל בטסקא. דהיינו, שאין בעל המרחץ נוטל חלק ידוע בריוח המרחץ, אלא שנותן לו השוכר דבר קצוב לשנה. דבכהאי גוונא נסתלק בעל המרחץ ממרחצו לגמרי.

א-מ שנינו במשנתנו: האומר לחבירו וכו'.

בעי אבימי: אם אמר אדם לחבירו: קונם לבית זה שאתה נכנס! אם מת המדיר, או שמכרו לאחר, מהו? האם מותר אז המודר להכנס לבית, או לא?

וטעם הספק, האם כשם ששנינו במשנתנו, שהאומר "קונם בית זה עלי", אף אם מכרו בעליו לאחר — אסור, הוא הדין כשאסר נכסיו על אחר, שאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו.

או לא. שדווקא כשאסר את הבית על עצמו, חל האיסור אף כשיצא מרשותו, שיכול אדם לאסור על עצמו בית, בין שיהא שלו, ובין כשימכרנו לאחר. אבל לאסור על חבירו — אולי אינו יכול, לפי שאין אדם יכול לאסור נכסי חבירו על חבירו!

את ביאור הענין.

10. והיינו שאינו יכול ליהנות מהם. אבל ודאי שהם שלו, שהרי ירשם מדין תורה. ר"ן. ועיי"ש שהאריך.

11. והטעם, כיון שפירט את הדברים שאסר עליו, הוא התכוון לאוסרם כהקדש. ולכן דינם כהקדש, שגם גידוליו וחילופיו אסורים. אבל מי שאוסר עליו סתם תאנים וענבים, כיון שלא פירט, אלא אסר עליו את כל המין, לא עשאם עליו כהקדש, אלא רק אסר עליו את אכילתם של אלו ולא את גידוליהם, וכגון שאמר תאנים

שיכול להקדישו ולאסור בכך את השוכר מלדור בו, כי קונמות מפקיעים מידי שעבוד, ואפילו קונם פרטי, אם היה אוסר את הבית על השוכר בלבד. אך כאן הוא לא אסר את השוכר אלא רק אדם אחר, ואם אין למשכיר תפיסת יד, יכול המודר לומר שהוא נהנה מהשוכר, שהנאת הבית קנויה לו, ולא מהמשכיר שהדיר אותו.

אבל התוס' [בבא בתרא נז ב] מבארים שרק אם מדירו מהנאתו יכול המודר לומר שהוא נהנה מהשוכר ולא מהמשכיר, אך אם אסר על המודר את הנאתו מהבית חל נדרו, כמו שאם הקדיש את הבית אסור לשוכר לגור בבית כיון שהוא קדוש. ועיי' בקובץ שיעורים בבא בתרא אות רנו